

ЧИ Є У ЄВРОПИ МОЖЛИВОСТІ ОДНООСІБНО ПІДТРИМУВАТИ УКРАЇНУ?

**РОЗВИТОК ОБОРОННОЇ ІНДУСТРІЇ
ТА ФІНАНСУВАННЯ
ОБОРОННОГО ВИРОБНИЦТВА**

Лео Літра,
старший аналітик
Центру «Нова Європа»



ЧИ Є У ЄВРОПИ МОЖЛИВОСТІ ОДНООСІБНО ПІДТРИМУВАТИ УКРАЇНУ?

РОЗВИТОК ОБОРОННОЇ ІНДУСТРІЇ
ТА ФІНАНСУВАННЯ
ОБОРОННОГО ВИРОБНИЦТВА



Лео Літра,
старший аналітик
Центру «Нова Європа»

Вперше цей документ було опубліковано The Stockholm Centre for Eastern European Studies 4 липня 2024 року. Ознайомитися з ним можна за посиланням: <https://sceeus.se/en/publications/can-europe-stand-alone-in-supporting-ukraine-scaling-up-the-defence-industry-and-funding-defence-production/>

Саммері

В січні 2024 року президент Зеленський під час інтерв'ю стверджував, що «у Європи бракує можливостей підтримувати Україну без допомоги США», а також додав, що Європа не зможе одноосібно забезпечити рівень підтримки, який надається нею разом із США. Наскільки правильно є така оцінка Зеленського щодо браку можливості Європи одноосібно підтримати Україну в її протистоянні російській агресії?

Європейське оборонне виробництво відстає від російського, і відповідний розрив між колективним Заходом та Росією збільшується. Колективний Захід виробляє менше воєнної продукції, ніж одна Росія. Європейська оборонно-промислова стратегія — це чудовий перший крок для мобілізації оборонного виробництва й розв'язання ключових проблем. Для пришвидшення й здешевлення виробництва Європа має діяти як одне ціле, а щоб забезпечити безперебійне постачання, їй необхідно замовити в США обладнання, яке вона не виробляє, до президентських виборів.

Водночас обсяги поточного фінансування на впровадження оборонно-промислової стратегії недостатні для досягнення бажаних результатів. З одного боку, Європі необхідно виділити багаторічний бюджет, який би забезпечив безперервну підтримку України незалежно від політичних циклів, а з іншого — гарантувати збільшення власного виробництва зброї й боєприпасів. Для такого рішення можуть використовуватись бюджет ЄС, конфісковані російські кошти або щорічний внесок у розмірі 0,25% ВВП.

Недостатнє фінансування оборонного сектору та воєнної підтримки України тісно пов'язані з браком стратегії перемоги України. Поки Захід вважає за краще врегулювати, а не завершувати конфлікт перемогою України, мобілізація фінансових коштів, політичних інструментів і оборонного виробництва будуть недостатніми. Витрати на війну вже зростають, і ця тенденція продовжиться, якщо не зупинити російську агресію. Крім того, поразка України та її партнерів у війні з Росією призведе до збільшення майбутніх витрат на стримування Росії та створення більш небезпечного середовища в Європі.

Європейські виклики, пов'язані з військовою допомогою

Коли питання надання США допомоги залишалося не розв'язаним, Європа та Україна зосередилися на можливостях Європи разом із Великою Британією допомогти Україні. Невизначеність у США щодо пакету допомоги Україні спричинила низку негативних подій на полі бою і дала можливість Росії використати це як «вікно вразливості», коли вогневі можливості Києва, імовірно, були найнижчими з весни 2022 року. Труднощі на полі бою вплинули на моральний дух української армії – виникли побоювання залишитися з російською військовою машиною без належної допомоги.

Прихована стратегія деяких впливових західних держав щодо «заморожування» фронту й посилення українських військових для завдання значних втрат Росії, що, зрештою, призвело б до врегулювання шляхом переговорів, здається, виявилася неефективною. Фронт повільно рухається, а величезні втрати Росії не стали поштовхом до будь-якого врегулювання. Брак рішучої стратегії перемоги над Росією у 2022 році, коли вона була слабкою та невідготовленою, дав можливість режиму Путіна стабілізуватися й розвернути ситуацію на власну користь. Це загрожує не лише Україні, а і всій Європі. Офіційні особи ЄС заявляють, що успіх Росії в Україні не зупинить Путіна від нових агресивних рішень, а отже, новий наступ буде лише питанням часу, якщо його не зупинити в Україні.

На відміну від США, в ЄС бракує шансів уникнути опосередкованої участі у війні, особливо з огляду на те, що вона загрожує його територіям та системам управління. Проте цей чинник виявився недостатньо мобілізуючим для організації масштабного оборонного виробництва для стабілізації українського фронту. Існує кілька причин відсутності достатніх обсягів виробництва: від браку потужностей через припинення інвестицій у військову промисловість після падіння Берлінської стіни до надмірної залежності від парасольки безпеки США. Однак найвагомішою причиною став брак консенсусу й політичної волі втрутитися та розглядати Росію у якості довгострокової загрози. Яскравий приклад — запізні рішення щодо танків, винищувачів, ракет дальнього радіусу дії, досі бракує бюджетів для підтримки української армії на третій рік війни, усе це супроводжувалося великою кількістю невиконаних обіцянок.

Крім браку коштів, ключовою проблемою залишається координація дій. У своєму нещодавньому відеозверненні президент Зеленський зазначив, що не всі партнери України виконують свої зобов'язання: «допомагає та зброя, яка є на полі бою, а не та, яку обіцяють». Він викрив проблему недостатньої координації, постійної боротьби за нові постачання озброєння. У країнах ЄС існує свого роду конкуренція заяв

про майбутні (іноді дуже віддалені) постачання, що призводить до різкого здорожчання військових товарів, а також створює помилкові очікування щодо достатньої кількості матеріальних засобів в майбутньому. Як наслідок, деякі країни вирішують надати допомогу іншими способами, адже впевнені, що Україні вже пообіцяли достатню

кількість тих чи інших матеріальних засобів, що, зрештою, призводить до значних затримок. Європейська Комісія не завжди отримує вчасну та повну інформацію про заплановані потоки військових товарів, а формат «Рамштайн» включає занадто багато учасників для вільного обміну конфіденційною інформацією та планування постачань.

Переоцінка ролі та потенціалу безпеки Європи

Допомога, яку надають європейські країни, зазнала суттєвих змін порівняно з початком вторгнення у 2022 році. Такі випадки, як історія про «[5000 шоломів](#)», вже в минулому, наразі втілюються більш амбітні плани, про що свідчить відкриття кількох нових військових заводів, зокрема, у Німеччині, Франції, Литві та Румунії. Нові заводи дуже важливі, адже оборонна індустрія Європи надто залежна від виробників з інших континентів. З лютого 2022 року по червень 2023 року, держави-члени ЄС проводили [78% військових закупівель](#) за межами ЄС, із США.

На заваді прагненню ЄС надати Україні більше матеріальних засобів стали суворе реальність відсутності достатнього потенціалу та високий рівень політичної невизначеності. Обіцянка поставити Україні 1 млн 155-мм артилерійських снарядів, надана ЄС у 2023 році, є найкращою ілюстрацією неготовності Європи. З лютого 2023 року по лютий

2024 року ЄС надав Україні [355000](#) артилерійських снарядів. Станом на кінець березня 2024 року було надано [півмільйона](#), і поки невідомо, коли буде досягнуто поставленої цілі в 1 млн. Цікавий факт: із березня 2023 року Київ закупив у ЄС [340000](#) снарядів, тобто приблизно стільки ж, скільки було в сукупності надано ЄС за аналогічний період.

Чеська ініціатива, спрямована на придбання артилерійських снарядів за межами Європи, мала продемонструвала лідерство в організації постачання боєприпасів і таким чином компенсувати нездатність ЄС виконувати свої зобов'язання. Після місяців дебатів і кампаній 20 країн зобов'язалися профінансувати ініціативу, хоча коштів вистачило на меншу кількість ніж початково заплановані 800000 снарядів. Прем'єр-міністр Чехії заявив, що із загальної кількості 1,5 млн снарядів, які були знайдені чехами, можливо замовити лише

[півмільйона](#), і вони продовжують збирати кошти на решту.

Ситуація зі снарядами не унікальна. Багато інших обіцянок щодо замовлень не було виконано. Наприклад, анонсований контракт на постачання Україні 400 броньованих машин MRAP, що фінансувався Німеччиною, не було реалізовано. Перші партії мали бути доставлені в Україну ще у 2023 році, але станом на квітень 2024 року, [жодного автомобіля](#) так і не було надано. Аналогічна ситуація також в інших сферах, наприклад, протиповітряна оборона, запчастини для різного обладнання, що суттєво впливає на ситуацію на полі бою. Наприклад, представники 5-ї окремої штурмової бригади [повідомили](#), що з десятків одиниць бронетехніки, які є на балансі їх підрозділу, використовуються лише 5, інші не пошкоджені, але бракує запчастин

для їхнього обслуговування. Красномовним є зізнання генерального секретаря НАТО Столтенберга про те, що країни НАТО не виконують свої [обіцянки](#) Україні, що суттєво впливає на ситуацію на полі бою.

Незважаючи на всі затримки та труднощі, характерними рисами внеску ЄС є неперервність і зростання, хоча військова складова допомоги набагато менша за фінансову та гуманітарну, які, однак, також є дуже важливими. Відповідно до найбільш скромних підрахунків, упродовж перших двох років війни, ЄС та його країни-члени внесли 89,6 млрд євро, ще 81,9 млрд євро планується надати в майбутньому. США вже надали 67,1 млрд євро і, ймовірно, до кінця року буде надано допомоги на суму 60,8 млрд євро з пакету, який було схвалено у квітні 2024 року.

Поточні заходи, спрямовані на оборонне виробництво в Європі

Щоб розв'язати проблеми оборонної індустрії, ЄС розробив свою першу [Європейську оборонно-промислову стратегію](#), де описано поточну ситуацію, а також представлено бачення розвитку. Вона створена для спільного розв'язання проблем оборонного комплексу та усунення недоліків ланцюгів постачання.

На відміну від США розміри і багатоманітність змушують ЄС діяти

до єдиного висновку — реакцією на поточні виклики може бути лише співпраця. Це також допоможе створити [ефект масштабу](#) для зниження витрат й скорочення часу виробництва. Ймовірно, без гуртових замовлень ЄС не зможе виробити достатньо матеріальних засобів для допомоги Україні.

Внаслідок поточної війни, стратегія ЄС вже частково впроваджується.

ЄС фінансує проекти в 15 країнах-членах, які спрямовані на усунення недоліків ланцюгів постачання. Гуртових замовлень на інші товари, окрім [артилерійських снарядів](#), які могли б допомогти розширити загальноєвропейське виробництво, не було. Також нова стратегія потребує значних коштів для усунення недоліків оборонної індустрії, що стало найбільшою проблемою. Суми у [1,5 мільярда євро](#), яку було виділено, недостатньо для отримання бажаних результатів в сфері збільшення виробничих потужностей. Є побоювання, що стратегія ЄС, незважаючи на продуманість, зазнає краху у випадку відсутності [довгострокового фінансування](#). Для порівняння: для збільшення виробництва на лише одному заводі (Казанський пороховий завод) Росія виділила [800 млн доларів США](#).

Україна відіграє важливу роль у Європейській оборонно-промисловій стратегії не лише як мобілізуючий чинник для відновлення індустрії, а й складова інтеграції українського виробництва в промисловість ЄС. Експерти вже давно виступають за включення України до програм ЄС, які стосуються оборонного виробництва, та за надання [інструментів ЄС](#) для розширення кооперативних проєктів.

З української точки зору, це двосторонній рух для розвитку проєктів оборонного виробництва. На [Форумі](#) оборонних індустрій, який було проведено у Києві у вересні 2023 року, зібралося 30 країн і 252 компанії для обговорення

можливостей спільного виробництва, інновацій та потреб оборонної промисловості в майбутньому. Деякі європейські оборонні компанії, наприклад, Rheinmetall і KNDS, уже відкривають в Україні представництва, що може призвести до створення промислових підприємств. Проте без надійної протиповітряної оборони компанії не поспішатимуть відкривати заводи в Україні. Як зазначив один американський чиновник у приватній розмові, «я знаю 300 компаній, які прагнуть торгувати з Україною, і 0 компаній, які готові інвестувати в Україну». Винятком може стати американський збройовий гігант Northrop Grumman, який [планує](#) відкрити в Україні підприємство з виробництва боєприпасів.

У травні 2024 року ЄС повторив український форум як Форум оборонних індустрій ЄС-Україна, метою якого було перетворення стратегії на практику через розв'язання поточних проблем й адаптації виробничих планів, але головним чином — зміцнення співпраці між ЄС та Україною. Участь понад 400 представників влади та оборонних підприємств свідчить про зацікавленість у створенні спільних компаній та об'єднанні виробництва — хоча це й лише перші кроки для виконання завдання, яке стоїть перед ЄС та Україною.

Кошти, спрямовані на збільшення оборонного замовлення, будуть визначальними для досягнення паритету та випередження російського виробництва. Європейська економіка

щонайменше в [10 разів](#) перевищує російську, а валовий внутрішній продукт (ВВП) Заходу — приблизно в 25 разів. Водночас ЄС планує виробити майже 1,4 млн снарядів у 2024 році та [2 млн](#) у 2025 році. Росія, ймовірно, [виробить](#) 3,5 мільйона снарядів у 2024 році та 4,5 мільйона у 2025 році — більше, ніж ЄС і США разом узяті.

Недостатнє фінансування оборонної індустрії ЄС — це не єдина проблема. У 2023 році, витрати ЄС на оборону становили рекордні 270 млрд євро. Однак певні [можливості](#), а саме, отримання оперативної інформації, спостереження та розвідка, все ще залежать від США, і навряд чи ЄС зможе розв'язати це питання в середньостроковій перспективі.

Протиповітряна оборона: найбільш вразливий компонент безпеки

Окремою проблемою є протиповітряна оборона. В країнах-членах ЄС недостатньо систем ППО. Водночас, з української точки зору, їхній безпеці нічого не загрожує, принаймні поки Росія зав'язла в Україні. Масові удари ракетами й безпілотниками по Україні завдають руйнувань на мільярди євро. Лише з початку 2024 року, Росія використала понад [12000](#) керованих бомб для підготовки нового наступу та захоплення територій. Незважаючи на тиск України та інших союзників, лише Німеччина й Румунія погодилися надати батареї Patriot. Інші країни, особливо Греція та Іспанія, опираються тиску, прикриваючись гаслами на кшталт [«ми завжди будемо підтримувати Україну»](#). Новий етап агресії, насамперед у Харківській області, показує важливість наявності достатніх засобів ППО.

На озброєнні України є як західні, так і радянські системи ППО.

Ракет-перехоплювачів для обох постійно не вистачає. Хоча Захід може постачати боєприпаси для своїх систем, радянські не можуть використовуватися через брак ракет. Для усунення дефіциту, Україна розраховує на винищувачі F-16, постачання яких в Україну планується влітку 2024 року. Однак використання F-16 як мобільного протиповітряного захисту для ураження цілей і утримання російських винищувачів поза зоною запуску керованих бомб підвищує необхідність постачання модернізованого обладнання і ракет, наприклад, AIM-120D. З таким оновленим обладнанням F-16 стане дійсно в нагоді, але [навряд](#) чи це буде ППО «зміни епох (Zeitenwende)» або поворотного моменту. Для більш ефективного розв'язання проблеми Україні потрібні дозволи для нанесення ударів по аеродромах і локаціях у Росії, які використовуються для атак на Україну.

Без урахування відсутності постачання нових засобів протиповітряної оборони, дефіцит ракет-перехоплювачів є, мабуть, однією з найбільших проблем сьогодні. Україні [не вистачає](#) основних типів ракет-перехоплювачів: ракет для систем Patriot, ракет Aster30 для систем SAMP/T, ракет для систем IRIS-T й NASAMS. Цей дефіцит робить Україну набагато вразливішою до російських ракетних атак. Показник успішного [перехоплення](#) в Україні за останні шість місяців — 46%, порівняно з 73% за попередні шість місяців. Україна зможе збільшити показник перехоплення після отримання пакету американського обладнання, а також збільшення обсягів виробництва систем SAMP/T і IRIS-T. Проте досягнення такого ж або навіть вищого показника перехоплень вимагає постійного постачання, особливо боєприпасів для перехоплення балістичних ракет, оскільки Росія дедалі частіше

використовує саме їх для атак на Україну. Для гарантування постійного потоку постачання, відповідні замовлення потрібно зробити вже зараз, особливо це стосується ракет-перехоплювачів для систем Patriot, аби нинішня адміністрація США змогла підтримати ці контракти до президентських виборів.

Успіх перезапуску оборонної промисловості в Європі буде загалом залежати від підтримки країн-членів ЄС. Деякі країни сприймають це серйозно, інші — ні. Деякі країни приєдналися до чеської ініціативи та зробили внесок, інші лише пообіцяли. На третій рік війни деякі члени все ще не досягли показника НАТО у 2%, а деякі, навіть не передбачили в бюджеті кошти, які були обіцяні Україні в рамках угод про співпрацю в галузі безпеки. Очікувана [«зміна епох \(Zeitenwende\)»](#) не ставила за мету змінити Україну, але наразі вона не має успіху навіть у Німеччині.

Фінансування європейського оборонного виробництва

Важливо розуміти відмінності між двома фінансовими складовими європейського оборонного питання. Перша стосується виробничих потужностей та розглядається в поточній оборонно-промисловій стратегії ЄС. 1,5 млрд, які було виділено на збільшення виробничих потужностей, недостатньо. Водночас в ЄС існують можливості

розблокувати додаткове фінансування з бюджету ЄС, що дозволить збільшити інвестиції у виробничі потужності.

Друга складова пов'язана із фінансуванням воєнної допомоги Україні. Таке фінансування неможливе напряму з бюджету ЄС, за винятком Європейського фонду миру, з

якого частково відшкодовуються витрати країн-членів. Проте він може використовуватись для координації замовлень для підвищення потенціалу та створення ще одного фонду на рівні ЄС, незалежного від бюджету ЄС, який буде гарантувати безперервність й обсяги постачання. Такий фонд може бути створений за кошт бюджетів країн-членів, наприклад, за [формулою](#) Каї Каллас, що передбачає передачу 0,25% ВВП, за кошт конфіскованих російських суверенних фондів, випуску європейських оборонних облігацій для його часткового фінансування, або за допомогою комбінації цих трьох варіантів.

Не зовсім зрозуміло, як саме в ЄС створили фонд у 800 мільярдів євро для подолання економічних наслідків Covid-19, але не змогли створити фонд у 1,5 мільярда євро для усунення недоліків ланцюга виробництва та створення нових потужностей. Поточний фонд оборонної промисловості ЄС становить лише 0,18% фонду Covid-19. Тому Україна розраховує на набагато швидший перехід до інтенсивного оборонного виробництва.

Водночас можуть виникнути проблеми щодо бюджетних коштів ЄС, які виділені саме на військові потреби України. Прийняття рішень на основі консенсусу виявилось вразливим у низці випадків. Угорщина систематично блокує майже [половину](#) всіх рішень ЄС щодо України. Будапешт [блокує](#) виплату виділених коштів через Європейський фонд миру, який було створено за згодою

Угорщини. Майбутнє фінансування на рівні ЄС, ймовірно, буде залежати від згоди Будапешта. Тому це питання потребує детального перегляду, щоб уникнути надання одній країні права вето.

Дедалі більше європейських держав стурбовані своїм поточним рівнем витрат на оборону, але в деяких така стурбованість виникла нещодавно. Більший [страх](#) певних європейських країн щодо обрання Дональда Трампа президентом, ніж щодо російської агресії в Україні, свідчить про те, що на третій рік війни головним поштовхом для відновлення оборонної індустрії не завжди була саме російська агресія проти України.

Поточна стратегія — не дати Україні програти, а Росії не дати виграти — не є політичною гарантією для компаній оборонного комплексу щодо майбутніх значних інвестицій в галузь і продовження замовлень після закінчення війни. Навіть якщо все ці рішення будуть ухвалені, то поточний рівень європейського оборонного виробництва недостатній для отримання Україною переваги над Росією. До кінця 2024 року Росія виготовить 3,5 млн снарядів, а Європа — 1,4 млн. Цього недостатньо навіть для підтримки оборонної стратегії України. Аналогічна ситуація спостерігаються також в інших сферах оборонного виробництва, де в Росії перевага над Європою. Рішення про те, що Україна має виграти, а Росія — програти, розкриє новий потенціал і доступ до нових ресурсів, які будуть виділені

для України, а отже, для оборонної промисловості. Приховане рішення основних західних гравців припинити конфлікт шляхом управління його ескалацією, а не припиненням агресії Росії, не допомагає Україні.

Оскільки простих способів мобілізувати достатньо коштів для підтримки України не існує, плюс брак консенсусу щодо вступу до НАТО, під час Вільнюського саміту країни G7, які підтримують Україну, запропонували поетапний механізм збору коштів для України — двосторонні [угоди](#) в галузі безпеки. Понад 30 держав приєдналися до декларації про підтримку України, а 16 [країн](#) уже підписали двосторонні угоди в галузі безпеки з обіцянкою надати десятки мільярдів доларів воєнної допомоги Україні у 2024 році. Подібну угоду

буде також [підписано](#) з ЄС для закріплення ще більшої підтримки України.

Ці двосторонні [угоди](#) в галузі безпеки є важливими для мобілізації підтримки України. Проте в них включено певні обмеження, і вони не дають гарантій безпеки для України. Вони є лише гарантіями підтримки безпеки, і лише упродовж 2024 року, оскільки наразі жодних обіцянок щодо 2025 року не існує. Водночас угоди формують «коаліцію доброї волі» з метою надання суттєвої військової підтримки Україні. У довгостроковій перспективі країни-партнери зможуть розробити нові документи щодо підтримки безпеки України в рамках поточних домовленостей, оскільки вони є гнучкими та можуть бути адаптованими до різних ситуацій.

Відсутність стратегії української перемоги

Поточний розподіл Європи між «табором миру» [й](#) «табором справедливості» не дає їй можливості достатньо мобілізувати сили. Європа залишається найпотужнішим інструментом для покращення ситуації, а також підтримки високого морального духу України для боротьби. В Україні склалася непроста ситуація з людськими резервами, про що свідчить прийняття нового закону про мобілізацію (із затримкою) та зниження призовного віку з 27 до 25 років для покращення загальної

ситуації і підготовки до тривалої війни. Водночас дефіцит боєприпасів та страх залишитися наодинці напряму [вплинули](#) на бойовий дух українських захисників. Для зміни ситуації Україні вкрай необхідно розуміти, що постачання воєнної допомоги є постійним, збільшується і не залежить від виборів, політичної нестабільності чи інтересів опозиції. Розуміння надійності багаторічного постачання воєнної допомоги також допоможе досягнути врегулювання конфлікту та зміни планів Путіна.

Наразі у Путіна немає стимулів вести будь-які переговори, оскільки жодних значних труднощів чи загроз, особливо з огляду на [нестабільність](#) західної підтримки України, він не відчуває.

Єдиною зміною в наративі й викликом російській стратегії стала заява президента Еммануеля Макрона, який підкреслив, що не виключає жодних дій, включаючи відправлення військових в Україну. Розміщення військових інструкторів в Україні пришвидшило б підготовку українських військ, а також закріпило б західну підтримку. Російська реакція показала, що комунікації в стилі Макрона перешкоджають досягненню нею цілей в Україні. Росія, яка задоволена стратегією Заходу щодо контролю ескалації, може робити в Україні все, що їй заманеться. Неоднозначні заяви президента Макрона про можливість відправлення військ допомагають Україні поламати російські плани та обмежити її дії в Україні.

Збільшення виробництва також допоможе розв'язати питання здатності Європи одночасно підтримати Україну та наростити власні військові сили. Поточні дані свідчать про те, що можливий лише один варіант. Збільшення потужностей допоможе задовольнити як українські, так і європейські потреби.

Спроба підтримати Україну одноосібно була б надмірним фінансовим тягарем для будь-якої європейської країни. Проте такий

тягар набагато менший у порівнянні з потенційними [витратами](#) внаслідок поразки України у війні, після якої, ймовірно, збільшаться витрати на засоби стримування, розв'язання питань біженців, та, ймовірно, зникне відчуття безпеки, створиться політична нестабільність, а також зросте напруга в суспільстві.

Європейська підтримка досить фрагментарна та нерівномірно розподілена, що створює додаткову напругу, наприклад, поточні франко-німецькі дебати, що не є продуктивними ані для України, ані для країн-членів ЄС. Ідея Каї Каллас виділити 0,25% ВВП на допомогу Україні є важливою для гарантії справедливої та збалансованої підтримки.

Важливим компонентом поточної стратегії є оборонна координація. Двосторонні угоди в сфері безпеки, які Україна наразі підписує з країнами, що приєдналися до спільної декларації G7, а також тематичні коаліції у рамках формату «Рамштайн», сприяють такій координації. Україна очікує на спільні проекти, в рамках яких будуть гуртові замовлення з урахуванням потреб України. Це важливо для майбутньої локалізації виробництва та інтеграції України у виробничий цикл. Поточна стратегія ЄС пропонує такі можливості, проте ситуація на полі бою вимагає більш жорсткої відповіді на російську агресію.

Водночас певні оборонні ініціативи повинні бути реалізовані поза ЄС,

з огляду на право вето країн, які постійно послаблюють зусилля ЄС, спрямовані на допомогу Україні. Російські «троянські коні» є одним із найважливіших елементів саботування допомоги Україні.

Для підвищення ефективності та гнучкості ЄС варто переглянути внутрішні регуляторні положення. Поточні правила щодо формування

бюджетів і здійснення державних закупівель обмежують спроможність ЄС мінімізувати наслідки війни, бути стійкими проти різноманітних гібридних атак, а також зменшують можливості допомагати Україні. З огляду на поточні внутрішні нормативно-правові положення ЄС навряд чи зможе перейти до воєнної економіки, навіть якщо такий крок буде погоджено.

Локалізація оборонного виробництва

З урахуванням поточних і планових спроможностей ЄС розглядається як дедалі потужніший гравець у галузі виробництва артилерійських снарядів, який може змінити ситуацію в середньостроковій перспективі, особливо в умовах сценарію війни на виснаження. ЄС також може вплинути на виробництво та постачання наземних транспортних засобів за умови великого замовлення та можливості прискорити виробничі процеси. Україна вже переходить на західне обладнання, і такі постачання лише зміцнять трансформаційні процеси та стабільність України, особливо за умови оптимізації технічного обслуговування.

Для України відновлення власного оборонного виробництва є проблематичним через питання безпеки, ризики, а також фінансові труднощі. В Україні лише безпілотники стали дуже успішною галуззю оборонної індустрії. Українські безпілотники змогли врятувати український фронт у важкі часи

найбільшого дефіциту боєприпасів. Виробництво безпілотників в Україні стало ефективним, оскільки його власниками є приватні підприємці, які, на відміну від української держави, гнучкі, не забюрократизовані, а головне — створили децентралізоване виробництво.

Україна планує виготовити 1 млн безпілотників упродовж 2024 року, що частково компенсує дефіцит боєприпасів. Водночас міністр цифрової трансформації зазначив, що Україна може виробляти 2 млн безпілотників на рік за умови фінансової підтримки Заходу. Останнім часом потужності виробництва безпілотників значно зросли, але брак ресурсів і гарантій безпеки означає, що приватні компанії не можуть збільшити обсяги. Отже, розміщення замовлень урядами, що підтримують країну, допоможе галузі вижити, швидше виробляти безпілотники та вкладатися в економіку України. Данія та Канада вже виділили кошти на

підтримку місцевого виробництва безпілотників (28,5 млн доларів США та 2 млн доларів США), що не лише призведе до розвитку галузі, а й допоможе українським військовим на полі бою. Європейська оборонна індустрія може допомогти Україні й одночасно отримати вигоду від інвестицій в українське виробництво. Це також може допомогти Україні перейти до виробництва більш складного обладнання, оскільки безпілотники FPV можуть

втратити тактичне значення в середньостроковій перспективі, якщо їх не модернізувати та не знайти нове застосування.

Україна наразі розробляє пільгові умови для виходу на свій ринок військових компаній. Українська влада починає ліцензійне виробництво запчастин, що призведе до створення технічно-ремонтних підприємств і баз, а також умов для запуску повноцінного виробництва.

Що ще потрібно зробити?

КОРОТКОСТРОКОВА ПЕРСПЕКТИВА

- **Ухвалити стратегію, спрямовану на перемогу України.** Брак стратегії, спрямованої на перемогу України, суттєво перешкоджає мобілізації фінансів, політичних інструментів і оборонної індустрії. Внаслідок відсутності єдності Заходу з питання прийняття стратегії поразки Росії в Україні прихильники України не змогли вдатися до рішучих заходів щодо виробництва та постачання Україні всього необхідного. Нова стратегія має переглянути обмеження використання західної зброї на території Росії Україною.
- **Розмістити спільні оборонні замовлення для збільшення обсягів виробництва та прискорення постачання.** Розміщення великих комплексних замовлень — ще одне питання, яке потребує негайного розв'язання. Спільні закупівлі — доступний спосіб створення ефекту масштабу в оборонному секторі через довгострокове планування виробництва, що також зменшить політичну вразливість внаслідок виборчих циклів. Розміщення спільних замовлень потребує кластерного лідерства в секторних альянсах — ППО, безпілотники тощо. Це покращить планування й координацію виробництва та закупівель.
- **Замовити дефіцитні матеріали із США до президентських виборів.** Масштабування оборонної промисловості потребує часу, особливо там, де ЄС майже повністю залежить від зовнішніх ринків. Важливі оборонні вироби, що використовуються в Україні, а саме, ракети-перехоплювачі

для систем Patriot, реактивні снаряди для HIMARS, авіаційні й артилерійські боеприпаси виробляються в США. Країнам Європи необхідно розмістити замовлення в найближчі місяці, щоб постачання із США були затверджені чинною адміністрацією. Те саме стосується домовленостей щодо отримання оперативної інформації, спостереження та розвідки. Якщо Дональда Трампа оберуть президентом, малоімовірно, що він буде оскаржувати оборонні контракти, які вигідні для США.

- **Збільшити фінансування Європейської оборонно-промислової стратегії.** Європейська оборонно-промислова стратегія стане поштовхом до організованого й послідовного розвитку виробництва. Спільні проєкти та усунення недоліків виробництва в ланцюгах постачання створили можливості швидко відновити оборонне виробництво в ЄС. Без політичного дозволу та довгострокового збільшеного фінансування, європейська індустрія навряд чи забезпечить достатній рівень виробництва, щоб стати важливим гравцем.
- **Зменшити бюрократію щодо оборонних закупівель для підвищення гнучкості й стабільності.** Військові замовлення в Європі підлягають надмірному регулюванню, що не дозволяє прискорити витрачання

коштів. Це обмежує гнучкість та здатність ЄС реагувати на зміни. Зменшення бюрократії для конкретних оборонних потреб дуже важливе для досягнення відповідності реальним ситуаціям. Наразі, середній річний показник виробництва в ЄС, наприклад, артилерійських снарядів, менший ніж в Росії.

- **Конфіскувати російські суверенні активи для інвестування в оборонний сектор.** Оскільки впровадження більшості проєктів в оборонній промисловості обмежене браком вільних грошових коштів, європейським державам доводиться шукати інші джерела фінансування. Конфіскація основних російських суверенних активів залишається найбільшим джерелом коштів, тож із моральної точки зору буде доцільно використати їх для захисту континенту. Частина таких конфіскованих коштів варто інвестувати у спільне виробництво оборонної продукції та надати європейській (в тому числі українській) промисловості таке необхідне довгострокове фінансування.

СЕРЕДНЬО- Й ДОВГОСТРОКОВА ПЕРСПЕКТИВИ

- **Інтегрувати Україну у європейський цикл оборонного виробництва.** У довгостроковій перспективі необхідно переглянути залежність Європи від США, оскільки США наразі

більше фокусуються на Індо-Тихоокеанському регіоні, а в Європі існує пряма загроза на континенті. Окрім основних військових товарів, Європа має потужну базу для виробництва високотехнологічних засобів. Україні потрібно підключитися до виробничого циклу і стати його частиною. В Україні потрібно розмістити невелике децентралізоване виробництво не лише для її інтеграції в європейську оборонну промисловість, але й для полегшення логістики, ліцензування, постачання запасних частин і технічного обслуговування. Поточні можливості України, особливо в сфері виробництва безпілотників, використовуються не повністю. Іншим країнам варто перейняти досвід Данії й Канади, які виділили кошти на виробництво безпілотників в Україні. Інвестиції у виробництво безпілотників в Україні забезпечують їхнє постачання українській армії та підтримують місцеву економіку.

- **Затвердити багаторічний фінансовий план допомоги Україні.** Для посилення багаторічної допомоги Україні, Європі необхідні середньостроковий та довгостроковий плани. Поточні зобов'язання (на 2024 рік) щодо допомоги в сфері оборони чітко визначені в рамках безпекових угод, які було укладено з основними європейськими

гравцями. Проте точні суми мають бути закладені в бюджети на 2025 та 2026 роки. Кредит Україні на суму 50 млрд євро — чудовий приклад довгострокового планування, яке можливе й в оборонному секторі. Якщо це неможливо здійснити на загальноєвропейському рівні, варто впровадити пропозицію щодо внеску у розмірі 0,25% ВВП.

- **Стримувати Росію через інвестиції в оборонне виробництво.** В поточних прогнозах щодо виробництва оборонної продукції передбачено, що Європа одноосібно зможе задовольнити потреби України в обороні обмеженою кількістю продукції. Щоб дати Україні можливість відбити російську агресію, потрібні більші інвестиції в середньостроковій перспективі. Водночас виробництво має бути спрямованим також на стримування Росії після війни.
- **Інвестувати в європейську оборонну систему, щоб заохотити США до участі.** Збільшення постачання європейських оборонних товарів в Україну також може стати підставою для росту обсягів допомоги від інших країн, включно зі США. Хоча зі стратегічної точки зору Європа має бути здатною захистити себе сама, допомога США залишається критичною, особливо з огляду на поточні умови. Нещодавно Трамп знову заявив, що (після його обрання) США будуть допомагати

Україні лише за умови, що Європа буде витратити більше, ніж США. По суті так наразі і є, різниця насправді незначна. Дедалі більше політиків Конгресу підтримують ідеї Трампа, тому допомога США, швидше за все, буде припинена незалежно від особи наступного президента.



ПРО ЦЕНТР «НОВА ЄВРОПА»

Центр «Нова Європа» (ЦЕНЕ) заснований у 2017 році як незалежний аналітичний центр. Попри новий бренд, він базується на досвіді команди, яка разом працює з 2009 року (раніше в рамках Інституту світової політики). Аналітики Центру «Нова Європа» стали впізнаваними, адже запропонували якісний аналітичний продукт із питань зовнішньої політики України та безпеки в регіоні, поєднавши його з активними та ефективними зусиллями з адвокатування.

Бачення Центру «Нова Європа» максимально наближене до бачення майбутнього Української держави більшістю громадян: Україна повинна бути інтегрованою в Євросоюз і НАТО. Під інтеграцією ми вбачаємо не стільки формалізоване членство, скільки запозичення найкращих стандартів і практик для фактичної належності України до євроатлантичного ціннісного простору.

Докладніше про Центр «Нова Європа»: neweurope.org.ua



<https://www.facebook.com/NECUkraine/>



https://twitter.com/NEC_Ukraine



<https://neweurope.org.ua/>